

№ 19 (564)
 Май 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Скарбніца: музей Любчанскага краю –** *стар. 2*

☞ **Рэгіён: з гісторыі Слонімскага княства –** *стар. 5*

☞ **Зборнік: «вяртанне доўгу радзіннаму мацерыку» –** *стар. 7*

Музейныя ночы на любы густ

• Апярэджваючы міжнародную акцыю «Ноч музеяў», **15 мая ў мінскім Цэнтры сучасных мастацтваў** адбылося дзейства «Ноч у стылі сцімпанк». У ім узялі ўдзел каманда гродзенскіх аніматараў «Маскарад», каманда Steampunker.by, музыкі Сяргей Пукст, Вольга Акуліч ды іншыя. На выстаўцы «Сцімпанк і іншыя дзейныя асобы» былі прадстаўленыя працы Марыі Барысенка, Уладзіміра Голубева, Таццяны Гомзы, Ганны Сілівончык ды іншых.

16 мая прайшлі асноўныя мерапрыемствы, у якіх актыўна ўдзельнічалі беларускія музейныя ўстановы.

• Юбілейнай – дзясятай – стала сёлетняя акцыя для **Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь**. Яго наведнікаў чакалі выстаўкі «Сальвадор Далі і Пабла Пікаса», «Таямніцы і казкі Японіі», «70-годдзю Вялікай Перамогі прысвячаецца», а таксама паказ рарытэтных фільмаў на ваенную тэматыку, кірмаш майстроў «Вечаровы яблычак» ды іншае.

Тым жа вечарам у **Доме-музеі І з'езда РСДРП** прайшоў шэраг выставак «РобаНоч». На іх былі прадстаўленыя працы сучаснага мастацтва «techno-TANVO» (аўтар Тахво Антыпойка), можна было пазнаёміцца з сучаснай інтэрпрэтацыяй вобразаў Фінляндый і фатаграфічнымі працамі «Metropolis» (аўтар Айварс Лініньш). Пад час выстаўкі наведнікі маглі стварыць уласных робатаў, самыя цікавыя з якіх будуць выстаўлены ў музеі.

Наведнікам **Музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры** прадставілі інтэрактыўнае шоу «Містэрыя майскай ночы», пад час якога можна было ўбачыць працэс стварэння музыкі, які заўсёды застаецца таямніцай, і наблізіцца да разгадкі безмежнай улады музыкі над людзьмі.

У **Музеі прыроды і экалогіі** наведнікам была прадстаўленая праграма, падрыхтаваная супрацоўнікамі музея і студэнцкім экалагічным клубам пры Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры імя Ёханэса Рау: малюнкi на асфальце, экалагічныя гульні, фітабар, майстар-клас па аква-грыме, паказ касцюмаў з другаснай сыравіны ды інш.

Музей гісторыі беларускага кіно запрашаў гасцей у старую карчму ў музейным комплексе «Дудуткі», дзе можна было пазнаёміцца з традыцыйнымі беларускімі рэцэптамі, стравамі, напоямі, застольнымі традыцыямі.

(Заканчэнне на стар. 3)

Тукавая інсталяцыя ў мемарыяльным пакоі музея Якуба Коласа

Працяг тэмы на стар. 3

На тым тыдні...

✓ **9 мая** ў Мёрах біскуп Віцебскі Алег Буткевіч узначаліў Святую Імшу ў **трацію гадавіну смерці ксяндза каноніка Уладзіслава Пятрайціса**, пробашча парафіі ў 1985 – 2000 гг. Цягам апошніх дзесяцігоддзяў ксёндз Пятрайціс быў вядомы як змагар з абортамі, ён паставіў першы ў Беларусі помнік ненароджаным дзецям.

Памаліцца за душу спачылага ў мёрскі касцёл Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі і святога Язафата Кунцэвіча прыехалі святары з іншых дэканатаў дзяцэзіі, а таксама ксёндз прэлат Аляксандр Рагіня, сакратар Апостальскай Нунцыятуры ў Казахстане.

✓ **12 мая** ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь «Дом Ваньковічаў». Культура і мастацтва першай паловы XIX ст. адбылося **святкаванне 215-годдзя з дня нараджэння Валенція Ваньковіча**, ускладанне кветак да помніка і канцэрт камернай музыкі.

✓ **13 мая** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася **прэзентацыя першага навуковага каментаванага Збору твораў Івана Шамякіна ў 23 тамах**, прысвечаная 70-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Збор выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура», быў падрыхтаваны ў філіяле «Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы» Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

✓ **14 мая** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася **выстаўка «Я буду жыць!»**, прымеркаваная да 110-годдзя публікацыі верша Янкі Купалы «Мужык» (15 мая 1905 г.) у мінскай газеце

«Северо-Западный край». Гэтая публікацыя традыцыйна лічыцца пачаткам літаратурнай дзейнасці паэта.

✓ **14 мая** ў Мінску на плошчы Якуба Коласа пад адкрытым небам пачала працаваць **Чацвёртая экспазіцыя выставачнага праекта «Мастак і горад»**, гэтым разам прысвечаная творчасці аднаго з першых беларускіх сюррэалістаў, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Мікалая Селешчука. У ёй прадстаўлена 30 карцінаў мастака з калекцыяў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, Беларускага саюза мастакоў і інш.

✓ **15 мая** ў Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку «Нясвіж» адкрылася **выстаўка «Марыя Дарота Радзівіл. Час культурнага адраджэння»**, прысвечаная 175-годдзю з дня нараджэння Марыі Дароты дэ Кастэлян Радзівіл.

✓ **15 мая** ў межах Тыдня ўстойлівага развіцця – 2015 адбыўся **экалагічны веларабег «Устойлівае развіццё Вілейшчыны – ад мяне гэта залежыць?!»**, удзельнікі якога наведлі Вілейскі дом рамёстваў, Музей яйка, Вільянін хутар, пабылі каля Дрэва Сяброўства. Пад час Тыдня ўстойлівага развіцця па ўсёй Беларусі прайшлі мерапрыемствы па тэмах: зялёная эканоміка, устойлівае спажыванне і рэгіянальны рынак, адукацыя ў сферы ўстойлівага развіцця ды інш.

Нашы віншаванні

Ініцыятарам стварэння музея, прысвечанага гісторыі медыцыны на землях Беларусі, быў прафесар Рыгор Кручок. Пад яго кіраўніцтвам яшчэ ў 1950-я гг. у Мінскім медыцынскім інстытуце была створаная музейная група, якая правяла пошукавую працу, стварыла шэраг экспазіцыяў, што скарыстоўваліся пад час навучання. У 1980-я гг. загадчык музейнай групы А. Касач ажыццявіў вялікую працу па рэарганізацыі інстытута музея ў самастойную ўстанову. У маі 1990-га Міністэрства аховы здароўя прыняло рашэнне аб адкрыцці Рэспубліканскага музея гісторыі медыцыны Беларусі. Для шырокай публікі экспазіцыя адкрытая ў маі 1993-га.

Сёння ўстанова мае некалькі аддзелаў: «Узнікненне народнай гігіены і лекавання ў Беларусі», «Развіццё медыцыны ў Беларусі ў XVI – XVIII стст.», «Медыцына і ахова здароўя ў Беларусі ў XIX – пач. XX стст.»; нядаўна з'явіліся новыя залы. У фондзе захоўваецца больш за 25 тыс. унікальных каштоўнасцяў

(у т.л. рэдкія дакументы, фотаздымкі, медыцынская літаратура, узнагароды і асабістыя рэчы практыкаў). Асноўныя накірункі дзейнасці ўста-

новы сёння – асветніцкая праца, арганізацыя экспазіцыяў і выставак, збор і навуковая апрацоўка музейных прадметаў.

Старшыня грамадскіх аб'яднанняў «Беларускі фонд культуры», «Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС)» Уладзімір Гілеп і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць унікальны музей з 25-годдзем атрымання самастойнасці і зычаць рупліўцам новых адкрыццяў, а таксама здароўя і поспехаў супрацоўнікам установы.

Музей у любым Любчанскім краі

Ужо больш за дзесяць гадоў працягваецца праца па рэканструкцыі Любчанскага замка, нават заснаваны спецыяльны фонд «Любчанскі замак». Яго ўзначаліў Іван Пячынскі, які, дарэчы, з'яўляецца сябрам Беларускага фонду культуры. У інтэрнэце створаны сайт на чатырох мовах з мэтай знайсці нашчадкаў былых уладальнікаў мястэчка Любча.

У архіўных дакументах значыцца, што назва мястэчка паходзіць ад асновы «любая», г. зн. любімае, аблюбаванае месца, а таксама месца шлюбных сустрэчаў, рытуалаў. Вось і мясцовая легенда звязвае паходжанне назвы Любча з імем князя Міндоўга, які нібыта перапраўляўся праз Нёман і на гэтым месцы сустрэўся са сваёй будучай жонкай Мартай. У памяць пра гэта ён і назваў пасяленне Любч, Любеч. Дарэчы, першыя дакументальныя звесткі пра Любчу адносяцца да 1250 г.

Трэба сказаць, што вялікая праца тут праводзіцца па наладжванні мясцовага турызму, гэтым займаецца ў тым ліку і былы дырэктар мясцовай школы і кіраўнік школьнага музея Любчанскага краю Міхаіл Карповіч. У планах двух маіх землякоў, М. Карповіча і І. Пячынскага, – стварэнне на тэрыторыі адноўленага Любчанскага замка музея, які б адлюстроўваў падзеі з гісторыі Вялікага Княства Літоўскага. Ужо ёсць пэўныя напрацоўкі па зборы музейных прадметаў.

Нядаўна я сустрэўся з Міхаілам Міхайлавічам, і па маёй просьбе ён раскажа пра гісторыю стварэння музея, а таксама і пра сябе:

– Я нарадзіўся 5 мая 1930 г. у вёсцы Антонаўка на Навагрудчыне. У 1946 г. скончыў Поўберагскую школу, у 1949 г. – Навагрудскае педвучылішча, працаваў настаўнікам. Праз год быў прызваны ў армію, служыў у Амурскай вобласці на ахове мясяці паспяхова службы атрымаў званне малодшага лейтэнанта, узначальваў узвод пагранічнікаў. У 1952 г. дэмабілізаваўся і вярнуўся на радзіму, у Любчанскі раён былой Баранавіцкай вобласці. Быў прызначаны настаўнікам ваенна-дапрызыўнай падрыхтоўкі і фізічнай культуры.

Цяпер экспазіцыя музея складаецца з аддзела прыроды, аддзела старажытнасці, сярэднявечча, гісторыі Заходняй Беларусі, Вялікай Айчыннай вайны, гісторыі калгаса імя Жданова, гісторыі Любчанскай сярэдняй школы ды інш.

Міхаіл Міхайлавіч быў ініцыятарам пабудовы калгаснага стадыёна, на тэрыторыі якога прайшла I спартакіяда сельскіх спартсменаў БССР, а таксама ўзначальваў камсамольскую арганізацыю Любчанскай сярэдняй школы. Імя М. Карповіча пазначана ў Кнізе Славы Навагрудскага раёна, ён мае медаль «Ветэран працы» ды іншыя ўзнагароды, быў выбраны старшынёй СПК «Прыёманскі».

У гонар вызвалення Любчы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у школе быў адкрыты гістарычны музей. У 1975 г. была пабудаваная новая школа, і музейныя каштоўнасці перанеслі туды. Кіраўніком музея быў прызначаны настаўнік гісторыі і беларускай мовы Мікалай Разумовіч.

Міхаіл Міхайлавіч працаваў на пасадзе дырэктара Любчанскай школы дваццаць гадоў, а пасля выхаду на пенсію цягам дзесяці гадоў быў дырэктарам школьнага музея Любчанскага краю, якому ў 1998 г. прысвоенае званне народнага.

Яўген ЛАПЦЕЎ,
г. Навагрудак

Ці буякі – расліна гародня?

Вучні СШ №3 г. Асіповічы Каця Баброва з дзясятага класа і Мікіта Барадаўка з адзінаццатага ўжо не першы год займаюцца ў экалагічным юнацкім аб'яднанні пад навуковым кіраўніцтвам выкладчыцы хіміі Святланы Зайцавай. Асноўная тэма іх даследаванняў – штучнае вырошчванне буякоў, якія ўжо больш за шэсць гадоў растуць на гародзе Мікітавага дома. Школьнікі самі ўпэўніліся і цяпер гатовыя дэвіцца ўсім, што калі лясныя ягады вырошчваюць прама на гародах, то гэта, па-першае, павялічыць ураджай (а разам – і эканамічную прывабнасць такога агародніцтва), а па-другое – паменшыць антрапагенны ўцёск на дзікую прыроду.

З аформленымі вынікамі сваёй працы Каця з Мікітам выступалі і перамагалі і на абласным, і на рэспубліканскім лясных конкурсах. А ў пачатку гэтага навучальнага года выступілі на Міжнародным юніёрскім лясным конкурсе ў Санкт-Пецярбургу, дзе атрымалі чацвёртае месца.

Мае героі і да сёння поўныя ўражанняў ад падарожжа ў паўночную сталіцу Расіі. І сам конкурс, і экскурсія па горадзе («Вечаровы Пецярбург нашмат прыгажэйшы, чым удзень», – упэўненая Каця), і наведванне Пецяргофа з яго фантамамі...

На конкурс былі сабраныя каманды з 70-і краінаў свету. Дарэчы, толькі пяць з іх разумелі і маглі размаўляць па-руску. Але ж усё роўна ўсе перазнаёміліся, пасябравалі.

Цяпер маладыя асіповіцкія экалагі з дапамогаю інтэрнэту маюць стасункі са сваімі раўеснікамі і калегамі з Арменіі, Казахстана, Нарвегіі, Нігерыі, ЗША.

А зусім нядаўна Каця зноў выступала на абласным экалагічным конкурсе ў Магілёве і атрымала там другое месца.

Юрыі КЛЕВАНЕЦ, г. Асіповічы

Лошыцкая сядзіба: чарговае адраджэнне

29 красавіка ў Лошыцкім сядзібна-парковым комплексе адбылося ўрачыстае адкрыццё музея «Лошыцкая сядзіба», філіяла Музея гісторыі горада Мінска. Ён знаходзіцца ў будынку былога сядзібнага дома, помніка архітэктуры другой паловы XVIII – XIX стст. Да сядзібы адносяцца пейзажны парк, флігель, дамок вартуніка, руіны капліцы, броварны комплекс і будынак былога млына.

Першая згадка пра Лошыцкую сядзібу адносіцца да 1557 г. За амаль чатырыста гадоў ёю валодалі прадстаўнікі княжацкіх і дваранскіх родаў Талачынскіх, Гарнастаевых, Друцкіх-Горскіх, Прушынскіх, Любанскіх. Свой канчатковы знешні выгляд сядзіба набыла пры Яўстафіі Любанскім, прадстаўніку жаночай лініі князёў Прушынскіх. З ім звязаны 28-гадовы перыяд росквіту Лошыцы, калі маёнтка стаў адной з лепшых губернскіх гаспадарак і вядомым месцам свецкага жыцця Мінска. У развіцці сядзібы немалую ролю адыграла і жонка Яўстафія Ядвіга з роду Кяневічаў. Гісторыя іх кахання поўніцца таямніцамі і легендамі.

Нядаўна пачалося новае жыццё сядзібнага дома. Летась былі скончаныя працы па яго рэстаўрацыі: узноўленыя архітэктурныя элементы, фрагменты дэкору, ляпніна, рэканструяваныя ўнікальныя кафельныя печы. Экспазіцыя сядзібы ўключае адноўленыя жылыя інтэр'еры, аформленыя ў стылях мадэрн, неаркако і гістарызм: вялікую і малую гаспёўні, бальную залу, кабінет, буфетную, сталовую, канапную. У інтэр'ерах прадстаўлена мэбля, прадметы побыту, дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, жывапіс, графіка з фондаў Музея гісторыі горада Мінска, Музея «Замкавы комплекс «Мір»», Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, а таксама з прыватных збораў.

Гістарычны раздзел экспазіцыі знаёміць з этапамі станаўлення і развіцця Лошыцы і Лошыцкай сядзібы. У выставачнай зале музея экспануецца выстаўка «Дух часу і раскошы» з калекцыі Ігара Сурмачэўскага, дзе прадстаўленае жаночае адзенне, абутак і аксесуары.

Паводле паведамлення
Музея гісторыі горада Мінска

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

• У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы зладзілі свята «Вакол свету за адну ноч!». Арганізатары пазнаёмілі гледачоў з песеннай і танцавальнай культурай Расіі, Украіны, Літвы, Славакіі, Чэхіі, Грузіі, Арменіі, Кітая, ЗША, Ізраіля, Бразіліі, Індыі, Татарстана (Расія), Польшчы і, вядома, Беларусі, – 15-і краінаў, з якімі звязанае імя народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. Асабліва запамінальным сталася выступленне фальклорнага вакальнага ансамбля «Ватра», удзельнікі якога выканалі ўкраінскія народныя і аўтарскія песні – «Реве та стогне Дніпр широкий» на словы Тараса Шаўчэнкі, «Ой, під гаєм», і былі вельмі цёпла прынятыя слухачамі.

Музейныя ночы на любы густ

• Сто гадоў таму Максім Багдановіч напісаў паэму «Мушка-зеянушка і Камарык – насаты тварык», у цэнтры якой – шлюб камара і мухі. Таму дамінантай святочных мерапрыемстваў да «Ночы музеяў» у Літаратурным музеі Максіма Багдановіча стала вясельная тэматыка. Пад час праграмы можна было пазнаёміцца з беларускімі традыцыйнымі вясельнымі спевамі, далучыцца да гульні «Явар», «Цяцёрка», якія ладзіліся раней на вячорках, паслухаць выступленні этнакалектываў «Мярэжа», «Рутвіца», «Кудмень». Таксама ў музеі адкрылася мастацка-даку-

ментальная выстаўка «Максімаў сад».

• Літаратурны музей Петруся Броўкі далучыўся да акцыі з праграмай «Месны склон». Наведнікаў чакалі імпрэзы «Чытаем сваё. Класіка. Вечар з Ежы Гедройцам», адкрыццё фотавыстаўкі Аляксандры Салдатавай «Дваіное праламленне», лекцыя Івана Бесера «Сапраўдныя партрэты – забіў сабе фатограф» ды інш. Пад час наведвання музея можна было згуляць у настольныя гульні, паслухаць выступленне Рамана Абрамчука і антыкавербэн-

да «Гарадскі вал» на вершы Антона Рудака, а таксама паўдзельнічаць у зямальным квэсце па музеі. Гульня складалася з дзесяці ўзроўняў, звязаных з жыццём і творчасцю Петруся Броўкі. Квэст быў створаны па экспанатах музея, а таксама вакол яго, і разлічаны на тое, каб наведнікі самі паглядзелі, пашукалі, бліжэй пазнаёміліся з музеем.

• У Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура адбылася імпрэза «Код «Параджнаў»». У яе аснову былі пакладзеныя пяць паняццяў: асамбляж, безразважнасць, элітарнасць, містыфікацыя, стыль – яны раскрываюць феномен асобы рэжысёра Сяргея Параджанава.

Матэрыялы падрыхтавала
Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота аўтара

Выступае ансамбль «Ватра» (Украіна)

Настольныя гульні ў музеі П. Броўкі

Усім колерамі вяселькі ззяла і пералівалася «Святло ў акне» Коласава дома ў «Ноч музеяў». І не толькі таму, што ў мерапрыемствах з паказальнымі выступленнямі бралі ўдзел маленькія кветачкі дзіцячай харэаграфічнай студыі і мадэльнай студыі «Vyaselka Stars» адзінага старэйшага ў краіне беларускамоўнага дзіцячага часопіса «Вясёлка», добрага сябра музея.

Вялікая разнастайная праграма чакала свайго гледача ў кожным пакоі Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа і расквечаных вясновымі краскамі куточках сядзібнага двора.

У экспазіцыйных залах наведнікаў сустракаў сам гаспадар і а жылыя героі яго твораў «Сымон-музыка», «Новая зямля», «Голас зямлі». Інтэрактыўная экскурсія па экспазіцыі, як машына часу, ператварыла яе ў дзельнікаў у сведак падзеяў, відавочцам якіх быў і пра якія распавядаў у сваіх творах Якуб Колас. Наведнікі паспрабавалі свае сілы ў складанні вершаў, пачулі голас пісьменніка і гукавую інсталяцыю па-

Зоркі і зорачкі Коласава дома

Грае Сымон-музыка

дзеяў апошняй гадзіны яго жыцця.

Пасля экскурсіі можна было абраць сабе заняткі на любы густ: паслухаць таленавітых маладых музыкаў з духавога аркестра «Фанфа-

ры Нямігі», насалодзіцца шэдэўрамі еўрапейскага барока ў выкананні ансамбля «Камерныя салісты Мінска», атрымаць эксперыментальныя ігры на аўтарскіх музычных інструментах, паўдзельнічаць у майстар-класах па складанні франтавых лістоў-трыкутак і вырабе аўтарскіх паштовак у тэхніцы квілінг. А таксама – пазнаёміцца з дакументамі выстаўкі «Дарогамі вайны Якуба Коласа» і ўнікальнымі экспанатамі кніжных міні-выданняў твораў Песняра, што экспанаваліся цягам толькі адной гадзіны.

Традыцыйна папулярнымі былі фотасесіі ў сядзібным дворыку і інтэр'ерах Дома Коласа. Хто ж не меў сваёй фотатэхнікі, мог бясплатна атрымаць фотаздымкі з Instagram ад рэкламна-забаўляльнага праекта #NETgram.

Грандыёзны падарунак чакаў заўзятых аматараў тэатра. Майстэрства тэатральных акцёраў сапраўды зазьяла вясёлкай ва ўсіх стылях і накірунках.

Дзівілі і зачароўвалі гледача тэатральныя калектывы «Отражения», «Гістарыён», «Тэатр на гары», студыя этнічнай пластыкі Марыны Юрынай «KETRY», прыватны тэатр лялек, святла і ценяў «Дом Сонца».

Гасцёўня Дома Коласа ледзь змагла змясціць усіх ахвотнікаў паглядзець прадстаўленне міжнароднага тэатральнага аб'яднання «Тэатра», што стала сапраўднай

разынкай тэатральнай праграмы. Маладыя акцёры з Францыі і Канады ладзілі «Вечарыну ў французскім стылі» з кранальнымі тэатральнымі эцюдамі і шпегерамі на французскай і рускай мовах. На «біс» прагучала беларуская «Купалінка», якую слухачы сустрэлі ўзнёслымі апладысманамі. Самыя ўпартыя дачакаліся канцэрта папулярнага гурта «S'unduk» (які «адчыніўся» амаль апоўначы) з непараўнальнай салісткай актрысай і спявачкай Ганнай Хітрык.

У гасцінны дом завітала і падзеі зафіксавала
Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Міжнароднае тэатральнае аб'яднанне «Тэатра»

Пра вайну напісана вельмі шмат, яшчэ больш расказа-на. Калектыўная памяць гаворыць пра гераічную эпоху, а там абавязкова былі танкі, гарматы, самалёты. Гэта «дарослыя» ўяўленні пра вайну, дзеці ж перажывалі і пераносілі яе інакш. Толькі вайна не абмінула нікога. Не абышла яна і мае родныя Насовічы ў Добрушскім раёне на Гомельшчыне.

Сённяшняя школьніца, Яна Бондарова, сябра краязнаўчага гуртка і экскурсавод школьнага музея «Памяць», у сваім сачыненні напісала:

«Самае жудаснае – гэта вайна. Калі мы вымаўляем гэ-тае слова, сэрца сціскаецца ад болю. Пралітыя слёзы, пакалечаныя лёсы, сіроты і ненароджаныя дзеці. Мы павінны ведаць пра тое, якой цаной заваяванае шчасце, мы заўжды павінны памятаць аб тых, хто аддаў сваё жыццё дзеля іншых, за сваю Радзіму і свой народ».

3 успамінаў

Вось што ўзгадваў Міхаіл Лаўрэнавіч Чавусаў, заслужаны работнік культуры Расійскай Федэрацыі, кандыдат філасофскіх навук, ураджэнец в. Стараселле: «Акупанты ўступілі ў вёску без асаблівага шуму. Спачатку гэта былі не немцы, а мадзьяры. Воінскае падраздзяленне з коньмі, запражанымі ў шматлікія вазы і павозкі, гарматамі, палявой кухняй, запаленымі салдатамі ў карычневай форме. Яны вялі сябе спакойна і ўпэўнена, бы ў сябе дома. Дайшоўшы да калодзежа, чужынцы зрабілі прывал: сталі паіць коней, самі абліваліся вадой, мылі бялізну. Апошняе нам не спадабалася. Вясковыя людзі прытрымліваліся правіла: «Не плюй у калодзеж – самому вады давядзецца напіць».

У той дзень за рэчкай, у мястэчку, дзе жылі ў асноўным яўрэі і цыганы, з'явіліся немцы. Напалоханыя чуткамі аб жорсткасці немцаў, амаль усе местачкоўцы сабралі свае пакажыткі і з'ехалі. Немцы адразу пачалі наводзіць свае парадкі: спачатку абышлі ўсю вёску, перавешалі і перастралілі сабак,

Смутац і памяць у Насовічах

якія кідаліся на няпрошаных гасцей, затым абвясцілі шматлікія загады аб каменданцкай гадзіне, рэгістрацыі камуністаў, аб выхадзе на працу ды іншыя. За невыкананне загадаў пагражалі расстрэламі».

Партызаны ў Насовічах

Тут у Насовічах пачала сваю дзейнасць невялікая падпольная група. Яе ўзначаліў дэсантнік Пятроў, перакінуты ў вёску праз лінію фронту. Насовіцкая партызанская група, куды ўваходзілі настаўнікі Мікіта Бічукоў і Аляксандра Лешчанка, яе сяброўка тэлефаністка Ганна Язэпенка, маладая рабочыя саўгаса Гуз і Смык, падтрымлівала цесную сувязь з падпольшчыкамі з Церахоўкі, а таксама чарнігаўскімі партызанамі. Сяброўкі Ганна і Аляксандра былі ў групе радысткамі, перадавалі сабраную інфармацыю на Вялікую зямлю. Рацыю яны атрымалі

тырох чалавек, сярод якіх быў настаўнік Мікіта Бічукоў. Пасля страшнага допыту ўсіх расстралілі. Тады ж у пасёлку Светлы была арыштаваная і Ганна Язэпенка, па дарозе ў Насовічы схпілі Захара Буранкова. Іх прывезлі на двор Айзіка, былога агента кампаніі «Зінгер». Там ляжалі целы расстраленых жыхароў Насовічаў, утым ліку і Мікіты Бічукова. Канваіры пакінулі падводу без аховы, а самі пайшлі ў хату, адкуль

А. Лешчанка

чулася п'яная лаянка. Скарыстаўшыся момантам, Ганна і Захар збеглі з двара.

Карнікі накіраваліся ў вёску Лагуны. Пасля жорсткай расправы з мясцовымі камуністамі вярнуліся ў Насовічы і арыштавалі восем чалавек: былога сакратара сельсавета Ісака Кужалева, яго дачку Вольгу, настаўніцу мясцовай школы, былога старшыню калгаса «Светлы» Андрэя Буранкова, работніка сельсавета Андрэя Воднева, сямідзесяцігадовага Максіма Кукобнікава, Паўла Несцяранку і Івана Захарава. Асабліва жорстка здэкаваліся з Вольгі Кужалевай – з дзяўчыны сарвалі адзенне, разбілі твар, выкруцілі рукі, ногі. Другім арыштаваным былі нанесены нажавыя раненні, потым іх расстралілі.

Больш за два гады тапталі насавіцкую зямлю боты нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Але асабліва лютаваць яны пачалі напрыканцы 1943 г., калі мясцовым жыхарам і самім акупантам стала зразумела,

Боль і смутац

Дагэтуль у кожным доме адчуваюць страту блізкіх і родных, якія загінулі ці прапалі без вестак. За час акупацыі 56 мірных жыхароў Насовічаў былі жорстка закатаваныя, сярод іх – 10 падлеткаў і 20 жанчынаў. У нямецкае рабства былі вывезеныя 156 жыхароў, адтуль вярнуліся толькі адзінкі. В. Несцяранка адправіла на фронт чатырох сыноў, а дадому вярнуўся толькі адзін, і той інвалідам...

Пры вызваленні вёсак Насовіцкага сельсавета загінулі 286 воінаў. Ушанаванне іх памяці, подзвігаў стала для жыхароў Насовічаў традыцыяй. Сюды, да магілаў салдатаў, прыходзяць мясцовыя жыхары, прыязджаюць родныя і блізкія, аднапалчане. У цэнтры Насовічаў знаходзіцца помнік, устаноўлены ў памяць жыхароў, якія загінулі ў час вайны, а каля школы – сяміметровы абеліск у памяць пра загінулых вучняў і настаўнікаў.

Памяць

Ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны з кожным годам становіцца ўсё меней. У Насовічах іх амаль не засталася, яны паціху адыходзяць на вечны спачын, пакідаючы пасля сябе добрую памяць, боль і смутац аб тых трагічных часах, а іх лёсы працягваюць вярэдзіць душу. Дзеці і моладзь не забываюць іх гераічнага жыцця, ушаноўваюць іх подзвігі.

Добрай традыцыяй для вучняў Насовіцкай сярэдняй школы стала правядзенне акцыяў «Сцяжынка ў кожны дом», «Ветэран жыве побач», «Дапаможам помнікам Айчыны».

Да 70-годдзя Перамогі вучні Насовіцкай школы ўзялі ўдзел у акцыі «Пад Сцягам перамогі да славутага юбілея», што стартвала ў Бранску. Рыхтаваліся да яе навучэнцы школы ў Навазыбкаўскага і Клімаўскага раёнаў Бранскай вобласці, вучні 16 школаў Добрушскага раёна, якія таксама бралі ўдзел у раённай краязнаўчай алімпіядзе, прымеркаванай да 70-годдзя Перамогі. У межах акцыі быў праведзены мітынг, а таксама вучні наведлі ветэрана вайны В.І. Якаўлева, які акурат адзначаў стогадовы юбілей. На развітанне беларускія і расійскія сябры вырашылі правесці веларабег, сустрацца з ветэранамі, павіншаваць іх са святам і ўручыць падарункі.

Так, памяць жыве і нагадвае моладзі разам з іх бацькамі і дзядулямі рабіць усё магчымае, каб захаваць мір на нашай зямлі.

Віктар СЕРПІКАЎ,
краязнаўца

Малыя ахвяры вайны

З моладдзю трэба размаўляць на яе мове – нават пра вайну. Данесці праўду працей на мове дзіцячых уражанняў і ўспамінаў, з якіх складаецца агульная біяграфія чэлага пакалення ваенных дзяцей, пазбаўленых дзяцінства.

Тэма дзяцей вайны стала цэнтральнай сярод мерапрыемстваў для школьнікаў Бярэзінскай раённай бібліятэкі з юбілейнага цыкла «70 эпоздаў вялікай вайны». Напрыканцы красавіка васьмікласнікі сярэдняй школы № 3 г. Беразіно сталі першымі ўдзельнікамі акцыі «Вайну судзяць дзеці», а ў маі да яе далучыліся навучэнцы сельскіх школ аграгарадкаў Лешніца і Паплавы.

Тэатр аднаго актёра ЦБ прадставіў для школьнікаў рэквіем-маналог «По детству моему прошла война». У яго аснову былі пакладзеныя эпізоды з ваеннага дзяцінства бярэзінцаў, узноўленыя паводле іх успамінаў і занатаваныя бібліятэкарамі пад час леташняй пошукавай акцыі «Вайна ва ўспамінах землякоў» да Дня пажылых людзей. Дапоўнілі ўспаміны пранікнёныя гісторыі-споведзі герояў кнігі Святланы Алексіевіч «Апошнія сведкі».

Мерапрыемства было пабудаванае на кантрасце даваеннага дзяцінства і гаротных ваен-

ных гадоў. Даваенныя дзіцячыя фотаздымкі былі прадстаўлены на яркіх паветраных шарыках. Фотаслужка «Дзеці ў полымі вайны», атрыбуты ваеннага часу з архіваў бярэзінскага краязнаўцы Ігара Жукоўскага дапамаглі праілюстраваць дзіцячыя апаведы аб бамбэжках, шыбеніцах, канцлагерах, спаленых вёсках, голадзе. Толькі на тэрыторыі Беларусі было 14 дзіцячых канцлагераў. У в. Чырвоны Бераг непадалёк Жлобіна створаны мемарыял «Дзецям – ахвярам Вялікай Айчыннай вайны». На ўваходзе наведнікаў сустракае тоненькая бронзавая дзяўчынка-падлетак з паднятымі над галавой скрыжаванымі рукамі. Яна нібы спрабуе засланіцца рукамі ад сваёй страшнай долі... За дзяўчынкай на чорным сонечным праменьчыку ў тры шэрагі стаяць бетонныя школьныя парты. Гэта – «мёртвы клас»...

Вайна вачыма дзяцей – страшная. Іх успаміны закранулі чуйныя душы сучаснай моладзі, нікога не пакінула абыякавым адчуванне чужой бяды. Галасы дзяцей вайны быццам зліліся разам, прабіліся праз гады, як травінкі праз асфальт, сталі праклёнам вайне.

Ірына СЯМАШКА,
метадыст аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБ

Віншаванне ветэрана В. Якаўлева

Наш календар

Ян Чэрскі: паміж Беларуссю і Сібір'ю

Дагэтуль вядуцца спрэчкі аб паходжанні даследчыка Яна Чэрскага, яго называюць і палякам, і рускім. Але варта толькі заглябіцца ў біяграфію вучонага, і можна з упэўненасцю лічыць яго сынам зямлі беларускай.

Будучы даследчык нарадзіўся 3 (15) мая 1845 г. у фальварку Свольна Дрысенскага павета, быў ахрышчаны як Ян Станіслаў Францішак. Ён атрымаў добрую хатнюю адукацыю, вучыўся ў Віленскай гімназіі, а потым у Віленскім шляхецкім інстытуце. Калі пачалося паўстанне 1863 г., Я. Чэрскаму было васьмнаццаць гадоў. Праўда, яго ўдзел у супраціве быў нядоўгім: літаральна праз некалькі тыдняў юнак

Імя Чэрскага ўвекавечанае на краяўчым музеі ў Іркуцку

Пасёлак Чэрскі (Якуція)

Слонімскае княства

Слонімскае княства паўстае з туману вякоў у XIII – XIV стст., калі сярод яго князёў засвяціліся імёны Войшалка, Рамана, Васількі і Манвіда. Гэта не значыць, што іншых не было, проста пакуль мутная вада гісторыі не дазваляе нам іх убачыць.

Каля вытокаў Вялікага Княства Літоўскага

У сярэдзіне XIII ст. страла гісторыі накіроўвае сваё вастрыё на ўскраіну былой Кіеўскай Русі, Панёманне, дзе быццам каралі раскінуліся гарады Чорнай Русі – Гародня, Ваўкавыск, Слонім, Здзітаў і Наваградка, якім было накіравана стаць ядром адной з наймагутных еўрапейскіх дзяржаваў. Рэгіён становіцца аб'ектам актыўнага гандлю на пачатку 1240-х гг., калі сюды перамяшчаюцца гандлёвыя шляхі з поўдня пасля спусташэння ардой мангола-татараў Паўднёвай Русі, Венгрыі і Польшчы. Кантактная зона балтаў і славянаў была сферай уплыву Галіцка-Валынскага княства, аднак у сувязі з немагчымасцю апошняга спыніць ардынскае нашэсце кіруючая эліта гарадоў рэгіёна (баярства) паўстала перад праблемай абароны падкантрольных тэрыторый. Правадніком гэтай ідэі выступіў самы багаты горад Панёмання – Нава-

градка, баярства якога для павелічэння ваеннай магутнасці краю запрасіла на княскі пасада Міндоўга, аднаго з мацнейшых уладароў Літоўскай зямлі, размешчанай у сярэднім цячэнні Віліі. Такага кшталту «прызванне» было характэрнай з'явай для Русі яшчэ з часоў Рурыка. Толькі калі ў IX – X стст. баярства запрашала нарманаў, то ў XIII ст. князёў запрашаюць з ліку балцкіх ваенных правадыроў (Таўцівіла ў Полацк, Даўмонта ў Пскоў).

Ініцыятыву Наваградка падтрымалі і іншыя гарады-дзяржавы Чорнай Русі, незацікаўленыя ў перамяшчэнні рэсурсаў са сваіх княстваў у распараджэнне Галіцка-Валынскага, князі якога Даніла (1201 – 1264) і Васілька (1203 – 1269) Раманавічы не жадалі страты перспектывных тэрыторый і адчувалі небяспеку з боку маладога альянса, што мог пераўтварыцца ў моцную дзяржаву, акумуляючы энергію балта-славянскіх кантактаў і выкарыстоўваючы выгаднае геаграфічнае размяшчэнне. Сутыкненне выспявала і вылілася ў шэраг спус-

трапіў у палон, быў пазбаўлены шляхецкага звання і асуджаны на бестэрміновую рэкруцкую службу ў Сібіры.

Па дарозе ў Омск Чэрскі пазнаёміўся з прыродазнаўцам Аляксандрам Чаканоўскім і зацікавіўся вывучэннем прыроды, геалогіяй і заалогіяй. У 1871 г. ён пачаў працаваць у Сібірскім аддзяленні Рускага геаграфічнага таварыства, быў рэгістратарам і бібліятэкарам. Вядома, што распарадак яго дня быў такі: паснаццаць гадзінаў у суткі Чэрскі працаваў, сем адводзіў на адпачынак і адну гадзіну – на ежу і нядоўгую прагулку. Там жа, у таварыстве, ён слухаў лекцыі пра будову зямной кары, навуковыя адкрыцці ў Сібіры. У 1873 г. па прапанове Чаканоўскага Я. Чэрскі выправіўся ў сваю першую экспедыцыю, дзе вывучаў гарыстую мясцовасць у Іркуцкай губерні. Потым былі іншыя экспедыцыі, пад час якіх даследчык знайшоў рэшткі неведомых дагэтуль відаў жывёлаў, грунтоўна вывучаў паходжанне возера Байкал, расповедамі пра якое зацікавіў дачку сваёй кватэрнай гаспадыні Маўру. Праз некаторы час маладыя людзі пабраліся шлюбам, і ў наступную экспедыцыю на Байкал Чэрскі выправіўся ўжо разам з жонкай, якая пад уплывам мужа таксама заглябілася ў даследаванні.

У 1885 г., пасля дваццаці гадоў ссыльнага жыцця, Чэрскі разам з сям'ёю змог вярнуцца ў Пецяярбург, але ўжо праз шэсць гадоў ён узначаліў экспедыцыю Акадэміі навук да басейнаў рэк Яны, Індыгіркі і Калымы, куды выправіўся разам з жонкай і сынам. Планавалася, што даследаванне зойме тры гады, але здароўе вучонага па-

Маўра і Ян Чэрскія (1891 г.)

чало пагаршацца, і 25 чэрвеня 1892 г. каля вусця ракі Прорвы Я. Чэрскі памёр. Яго працу працягнула жонка – яна дапільна да Ніжнекалымска, вяла дзённік падарожжа і запісвала навуковыя назіранні, а потым вярнулася ў Пецяярбург.

У гонар Я. Чэрскага былі названыя геаграфічныя аб'екты ў Сібіры (гарадскі пасёлак у Якуціі, горы і горныя сістэмы ды інш.), яго імя носіць Іркуцкае таварыства беларускай культуры і музей у в. Валынцы Вернядзвінскага раёна. У 1995 г. Белпошта выпусціла марку да 150-годдзя з дня нараджэння Я. Чэрскага.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНЯ

ташальных ваенных паходаў, у агні якіх замацаваўся саюз Чорнай Русі з Літоўскай зямлёй і ўзнікла новая дзяржава – Вялікае Княства Літоўскае, якое абаяралася на гарады-дзяржавы, цэнтры рэгіянальных княстваў. Сярод іх было і Слонімскае.

Барацьба з Галіцка-Валынскім княствам

Супраць ВКЛ князі Раманавічы арганізавалі ваенную кааліцыю, у якую ўвайшлі польскія князі (аднак тыя не прыслалі войска, падкупленыя «срэбрам і многімі дарамі»), ятвягі і палова жмудзі, а таксама Лівонскі ордэн – усе суседзі, акрамя Полацкага княства. У 1249/1250 г. адбываецца паход, пра які захаваўся наступны запіс у Іпацьеўскім летапісе: «Даніль же и Василько, братъ его, розгадавъ со сыномъ, брата си посла на Волковыескъ, а сына на Усло-нимь, а самъ иде ко Здитову. И поимаша грады многы и звратишася в домъ».

Галоўнай мэтай пахода было авалоданне Наваградкам. Але напачатку Раманавічы вырашылі нанесці ўдар па яго саюзніках – гарадах-дзяржавах Чорнай Русі, што знаходзіліся паміж крайнімі кропкамі маладога альянса – Гародняй і Наваградкам. Войскі былі падзеленыя на тры часткі: Даніла павінен быў захапіць Здзітаў, у той жа час яго сын Раман – авалодаць Слонімам, а брат Васілька – падпарадкаваць Ваўкавыск. Аднак планы былі разбітыя аб мужнасць абаронцаў, і ні адзін горад не быў захоплены. Таму летапісец і пазначыў стандартны ў такіх выпадках туманны запіс, які павінен быў закамфляваць паразу: «И поимаша грады многы и

звратишася в домъ». Ваенныя дзеянні працягваліся ў 1250 г. Актыўны ўдзел у іх прыняў Лівонскі ордэн, які пакінуў каліцыю Раманавічаў пасля хрышчэння па каталіцкім абрадзе Міндоўга ў 1251 г. (да гэтага Міндоўг, каб атрымаць наваградскі пасада, прыняў праваслаўе) і стаў саюзнікам маладога альянса Чорнай Русі з Літоўскай зямлёй. Саюз быў замацаваны караначыяй Міндоўга ў 1253 г.

Войшалк і Раман

У гэты час кіраўніком Слонімскага княства быў сын Міндоўга Войшалк (1223 – 1267), які таксама валадарыў у Ваўкавыску, а пасля прыняцця каталіцтва яго бацькам часова нават стаў кіраўніком Наваградка. Хутчэй за ўсё, менавіта ён кіраваў абаронай ад Раманавічаў, паспяхова дзеянні супраць якіх дазволілі пасля пяці гадоў вайны заключыць у 1254 г. мір, у выніку якога гаспадаром Наваградскім, Слонімскам, Ваўкавыскім і «все города» стаў сын галіцка-валынскага князя Данілы – Раман (каля 1230 – 1258). Галіцка-Валынскаму княству не ўдалося ўключыць Чорную Русь у свой склад і давалося прызначыць новую дзяржаву за яе згоду на васальную залежнасць. Прычым, асабіста Раман стаў васалам Міндоўга, які захаваў за сабою Літоўскую зямлю.

Войшалк жа адпраўляецца ў Палонінскі манастыр на Валыні, дзе прымае манаскі сан. Пасля некалькіх гадоў жыцця ў манастыры ён накіроўваецца ў паломніцтва на Святую Гару (Афон), але «И не може дойти Святое Горы и воротися в Болгарьхъ». Каля 1257 г. разам з 10 – 12 манахамі Войшалк заснаваў на Нёмане манастыр, які пазней стануць называць Лаўрышаўскім.

Васіль ГЕРАСИМЧЫК

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Збіраў чарговы «Державный глас»

З 30 красавіка па 3 мая ў Мінску праходзіў Міжнародны фестываль «Державный глас». Вельмі многія праваслаўныя мінчане і госці сталіцы чакалі гэта свята духоўнай музыкі. Фестываль стаў традыцыйным і сёлета адбыўся ўжо трынаццаты раз. На розных канцэртных пляцоўках, дзе ладзіліся фестывальныя мерапрыемствы, усе дні было асабліва людна. Акрамя нашых суайчыннікаў сваё мастацтва слухачам прадставілі калектывы з Расіі, Літвы, Сербіі.

Нябеснае сугучча

У канцэртце «Нябеснае сугучча» 1 мая ў канцэртнай зале «Мінск» выступілі сербскі хор «Мелоды» (якім кіруе вядомая выканаўца праваслаўнай духоўнай музыкі Дзіўна Любоевіч) і калектыў з Мінска – мужчынскі хор «Всехсвятский» пад кіраўніцтвам рэжысёра Дзмітрыя Такмакова. Трэба адзначыць, што калектыў складаецца з прафесійных музыкаў, выпускнікоў гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і выпускнікоў кансерваторыі. У сумесным канцэртце прагучалі духоўныя спевы і народныя песні.

Адметнае гучанне фестывалю надаў канцэрт, які прайшоў у храме Свята-Елісавецкага манастыра. Тут 2 мая ахвочыя маглі яшчэ раз паслухаць Дзіўну

Любоевіч і хор «Мелоды», а таксама пачуць спевы Праваслаўнага хору Літоўскай епархіі «Святилен» (рэгент Вадзім Машын), мужчынскага хору Санкт-Пецярбургскага падвор'я Аляксандра-Свірскага манастыра (кіраўнік Данііл Капушта), гусяра Максіма Гаўрыленку. Музычную праграму дапоўніла духоўная паэзія. Вершы чыталі паэт Алена Наследышава і артыст Алег Вінярскі. Хто знаёмы з творчасцю Алены, кажуць, што яна жывіць розум, грэе сэрца, улагоджвае душу. Алег – акцёр і рэжысёр Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі, працуе як майстар мастацкага чытання.

Прыгожае сугучча чалавечых галасоў, пэўна, ніводнага слухача не пакінула абыякавым. Мелодыі гучалі лёгка і ўзнёсла.

Дзіўна Любоевіч і хор «Мелоды»

«Адзіным сэрцам»

Гэтыя два словы аб'ядноўваюць не толькі, як цяпер прынята казаць, аднадумцаў «па тэме», але, найперш, і з гэтым немагчыма спрачацца, родныя душы і таленты. Менавіта такую назву, «Адзіным сэрцам», дала свайму твору аўтар дакументальнага фільма пра пецых Святочнага хору мінскага Свята-Елісавецкага манастыра рэжысёр, рэгент з Харкава Юлія Васкабойнікава. Прэм'ерай гэтай карціны адкрываўся фестываль.

«Цікава, што практычна кожны з пецых – адметная асоба, якая ўжо скла-

лася ў прафесіі», – кажа Юлія. І, сапраўды, харыст Аляксей Клімовіч кіруе дзіцячым хорам і музычным мужчынскім ансамблем. А Максім Адзееў, напрыклад, стаў прадпрымальнікам, але з любімым калектывам, дзе і жонка спявае, не думае расставіцца. Больш за тое, Максім мае намер прыцягнуць да спеву і сваіх дзяцей. Эдуард Лангэ, Вольга Вараб'ёва, Аляксандра Грыў, Аляксандр і Вольга Міненковы – усе пецых гавораць пра хор як пра сям'ю. А яе асновай і стрыжняем стала манахія Іуліянія (кампазітар Ірына Дзянісава). Гэта чалавек надзвычайнай унутранай прыгажосці. Усе ў гэтым калектыве шануюць і любяць яе творы.

«Грошай для здымак карціны ў нас не было, – расказвае Ю. Васкабойнікава, – але мы насмеліліся. З аператарам прыехалі ў Мінск, увесь матэрыял знялі за чатыры дні. Потым практычна год ішла праца над мантажом. З аднаго боку, стваралі партрэты людзей па-за сценамі храма, на фоне іх паўсядзённага жыцця. З іншага – расказвалі пра іх супольную творчасць і яе ролю для кожнага з іх асабіста і ўвогуле для ўсіх нас».

Тыя, хто пабываў на фестывалі, безумоўна, усе людзі розныя. Але ў гэтыя фестывальныя дні яны сумавалі, перажывалі і радаваліся аднолькава – па сапраўдному, і аднолькава глыбока.

Тэрэза ХАЮЦІНА
Фота інакіні Алены (Страшнавай)

М. Гаўрыленка

Праваслаўны хор Літоўскай епархіі «Святилен»

Наш невялікі горад Нясвіж мае найцікавейшую гісторыю. У мінулым яго называлі некаранаванай сталіцай Вялікага Княства Літоўскага. З пачатку XV ст. гісторыя горада звязаная з родам князёў Радзівілаў, які лічыўся адной з самых уплывовых магнатскіх дынастыяў Еўропы. Нясвіжскі замак на працягу стагоддзяў быў своеасаблівым музеем. У другой палове XVI ст. узнік прыгарад Альба, дзе знаходзілася заградная рэзідэнцыя Радзівілаў. У XVIII ст. Нясвіж быў значным культурным цэнтрам, тут дзейнічалі кадэцкі корпус для прыватнага войска Радзівілаў, школа флорычных афіцэраў, балетная школа, музычная школа, капэла Радзівілаў, тэатр.

У гісторыі горада было нямала і сумных старонак. Ён неаднаразова падвяргаўся вяржым нападам, разбураўся, перажываў эпідэміі і пажары, але пасля кожнай трагедыі нібыта нараджаўся зноў. Сёння Нясвіж задавоўвае густ самага дасведчанага турыста.

Ручнік з глыбіні стагоддзяў

Тут мы як быццам трапляем у сярэднявечча Беларусі. На цэнтральнай плошчы знаходзіцца гарадская ратуша – самая старая з ратушных пабудоваў краіны.

На Нясвіжчыне я нарадзілася і жыю. Прыгажосць гэтага краю вырашыла ўвекавечыць у сувенирным ручніку

«Нясвіж». У яго я ўпляла свае думкі, свой досвед, нешта непаўторнае, звязанае з жыццём і ўласным адчуваннем Бацькаўшчыны. На гэтым вырабе можна не толькі пазнаць сваю Радзіму, але і спазнаць яе, зазірнуць у гісторыю роднага краю.

На ручніку бачны сімвал горада – герб, які Нясвіж

атрымаў у 1586 г. разам з магдэбургскім правам і які і цяпер застаецца нязменным. Пад ім змешчаны стылізаваны сімвал продкаў як вобраз яднання даўніх часоў з днём сённяшнім. Вакол герба – раслінны арнамент з блакітнымі кветкамі лёну. Выкарыстанне колераў сімвалічнае: блакітны – гэта азёры і рэкі Нясвіжчыны, зялёны – сімвал нясвіжскіх лясоў і паркаў, у якіх патанае горад. Край ручніка ўпрыгожаны стылізаваным арнаментам чырвонага колеру. Таксама выраб аздоблены карункамі са стылізаванымі выявамі дубоў, што сімвалізуюць магутнасць і духоўную моц жыхароў нясвіжскай зямлі. Такой яна была раней, у далёкім мінулым, такой застаецца і цяпер. Дарэчы, тры старыя дубы сёння растуць у лесапарку Альба і знаходзяцца пад аховай.

Прэзентацыя сувенирнага вырабу адбылася 18 верасня 2014 г. у кан-

ферэнц-зале Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, дзе яго можна было пабачыць на выстаўцы сярод іншых ручнікоў. Шмат намаганняў у прэзентацыю ўклалі супрацоўнікі раённай бібліятэкі: дырэктар Л. Вітко і загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі З. Сілкова, якія падрыхтавалі сцэнарыі імпрэзы і відэасюжэт па маёй творчасці, а вяла прэзентацыю галоўны бібліяграф аддзела абслугоўвання і інфармацыі А. Чухлей.

З даўніх часоў ручнік з'яўляўся сімвалам гасціннасці, адкрытасці і дабрабыту. У Нясвіж наведваецца шмат турыстаў з Беларусі, бліжняга і далёкага замежжа, яны маюць магчымасць набыць сувенирны ручнік, які доўгі час будзе нагадваць пра Нясвіжчыну. Няхай ён вандруе па ўсім свеце і расказвае пра нясвіжскі край і яго людзей – добрасумленых і працавітых, якія шануюць сваю Бацькаўшчыну як найкаштоўнейшы скарб.

Алена ДУБІНІЧ,
г. Нясвіж

Лунае песня над зямлёю:

народныя спевы Мёршчыны ў рэчышчы фальклору Беларусі

«Землякі! Гэтыя мае фальклорныя запісы – вяртанне доўгу радзіннаму мацерыку дзеля ўслаўлення глыбінных спадчынных скарбаў...»
(Сяргей Панізьнік, з хутара Бабышкі на рацэ Волце)

Гэлета ў Мінску ў выдавецтве «Беларуская навука» выйшла выдатная кніга, што мае неацэннае значэнне для сучаснай беларусістыкі, – «Беларускі фальклор (матэрыялы і даследаванні)». Гэта другі выпуск зборніка навуковых працаў, працяг і дапаўненне выдадзенай летась кнігі з аднайменнай назвай. «Беларускі фальклор (выпуск 2)» уключае ў сябе як матэрыялы, падрыхтаваныя супрацоўнікамі НАН Беларусі, так і палявыя запісы з прыватных калекцыяў. Выданне сапраўды інфармацыйнае, багатае на цікавосткі. Яго аб'ём – 527 старонак, але тыраж, на жаль, невялікі – 300 асобнікаў, таму не кожны займее магчымасць пазнаёміцца з кнігай.

Мы ж маем такую шчаслівую магчымасць, бо адзін асобнік быў падараваны музею кнігі і друку Мёрскай СШ №2 нашым паэтам-земляком С. Панізьнікам. Вышэй вы маглі прачытаць радкі з падпісанага ім экзэмпляра. Прыемна, што ён не забывае пра землякоў, дбае аб нашай асвеце, захаванні памяці продкаў.

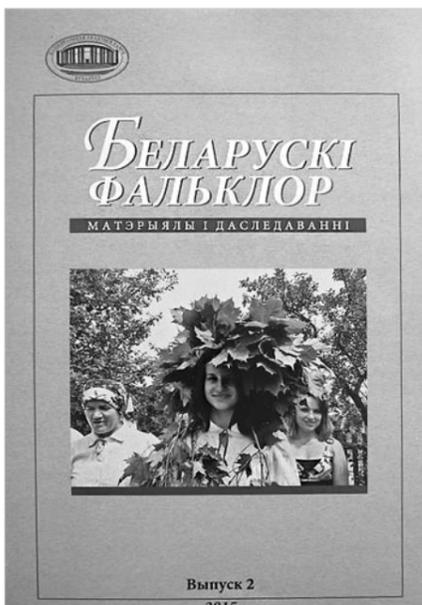
Кніга складаецца з сямі раздзелаў: «Даследаванні», «Беларускі фальклорна-этнолінгвістычны атлас», «3 калекцыі фальклорных запісаў», «Матэрыялы палявых экспедыцый», «Фальклор беларусаў замежжа», «Рэцэнзіі» і «Юбілеі». Пасля навуковых артыкулаў змяшчаюцца спісы выкарыстанай літаратуры, што дае магчымасць зацікаўленым атрымаць больш глыбокія веды па тэме. Радуюць вока дадаткі: карты, фотаздымкі і іншае, якія паляпшаюць разуменне прадстаўленай інфармацыі, візуалізуюць яе.

Першы раздзел складаецца з даследаванняў, зробленых Уладзімірам Савіцкім, Вольгай Шарай, Рымай Кавалёвай, Мікалаем Антропавым, Ніёле Лаўрынкене, Фёдарам Волкавым. З іх можна даведацца пра традыцыі гукання вясны ў беларусаў, заходнепалескі абрад «Ваджэнне куста», беларускія куставыя песні, этналінгвістычную непарыўную сукупнасць заходнепалеска-беларускага абрадавага куста, літоўскай багіні Круміне і яе адлюстраванні ў славянскіх традыцыях, а таксама «кармленні душ» у беларусаў.

Другі раздзел складаецца з працаў Алены Боганевай і Аляксандра Шрубка, у якіх

расказваецца пра беларускія версіі легенды пра колас і першы выган жывёлы ў поле.

Трэці раздзел уключае ў сябе фальклорныя запісы з архіва Аркадзя Смоліча (1891 – 1938), таленавітага вучонага, дзеяча нацыянальнага беларускага Адраджэння. Тут прадстаўленыя календарна-абрадавая і сямейна-абрадавая паэзія, дзіцячыя песні, а таксама пазаабрадавыя лірычныя песні.

Чацвёрты раздзел уражвае сваёй жывасцю і яскравасцю, бо там сабраныя матэрыялы палявых экспедыцый, атрыманых непасрэдна ад старажыхароў, носьбітаў аўтэнтычнай культуры. Гэты раздзел для нас найбольш значны, бо ў ім маецца матэрыял, звязаны менавіта з нашай мясцовасцю, – «Песні, далучаныя да вечнасці: са збораў Сяргея Панізьніка». Там надрукаваныя песні, галашэнні, творы дзіцячага фальклору, запісаныя Сяргеем Сцяпанавічам у Бабышках, Латышах, Даўгінаве, Лявонпалі, Ільмовіках (населеных пунктах нашага раёна) яшчэ ў 1968 – 1970 гг., ад людзей старых і абазнаных у народнай творчасці, якая была неад'емнай часткай іх жыцця. Пераацаніць гэтыя скарбы, насамрэч, немагчыма: іх гістарычная і культурная каштоўнасць бясспрэчная. Калі б, крыў Божа, Сяргей Сцяпанавіч не сабраў іх у свой час, мы б не мелі гэтых дзіяментных фальклору Мёршчыны, не дакрануліся б да іх, не ўзбагаціліся б мудрасцю продкаў. Шчыра дзякуем нашаму земляку за тое, што ён добра папрацаваў на ніве народнай памяці, зжаў багаты ўраджай, кожнае зярнятка-песня з якога сагрэе нам душу, разліваецца лагодай. Такіх зярняткаў займелі ў спадчыну ажно паўтары сотні! Будзе чым сагрэцца, будзе чым улагодзіцца!

Возьмем хаця б вясельную прыпеўку-размову «Ды вы-

сок, сваток, высок», поўную гумару і лёгкай іроніі, запісаную ў 1968 г. у вёсцы Лявонпаль ад Ядзьвінні Кісьляк, 1913 года нараджэння:

*Ды высок, сваток, высок –
Поўны боцікі трасок.
Ды бадай сваток, вышэй –
Поўны боцікі мышэй.*

Для запісаных твораў характэрныя трапінасць выразаў, багацце вобразаў і сімвалаў, блізкасць да прыроды, такія ў многім простыя і адметна-непаўторныя аднаасова. Добра, што тут акрамя тэкстаў змешчаны і фотаздымкі старажыхароў: убачыць, якімі яны былі, захавальнікі традыцыяў нашага краю, варта і цікава.

У чацвёртым раздзеле ёсць таксама працы Генадзя Лапаціна і Стафана-Яраслава Казлоўскага, прысвечаныя суадносна ўяўленню пра вядзьмарства ў традыцыйнай культуры Гомельшчыны і жаночай запустовай містэрыі 1947 г. Запусці – гэта шырока вядомае ўсім беларусам свята, але новыя пакаленні ведаюць яго пад назвай Масленіца.

Пяты раздзел утрымлівае даследаванні Юрыя Внуківіча і Таццяны Цяпкавай, у якіх раскрываецца пра народную культуру Віленшчыны, адлюстраваную ў палявых запісках пачатку XXI ст. і так званым «Пскоўскім шпытку». Ён сведчыць аб тым, што на Пскоўшчыне ў фальклоры сустракалася нямала элементаў, характэрных менавіта для беларускага фальклору, і гэта, несумненна, цікава, бо гэтыя землі ў свой час належалі да сферы ўплыву Вялікага Княства Літоўскага.

У шостым раздзеле прадстаўленыя такія аўтары, як Уладзімір Ганчар, Марыя Віннікава, Таццяна Валодзіна, Уладзімір Лобач, Алена Паўлава. З іх працаў можна даведацца аб народнай дэманалогіі Палесся ў запісах 1980 – 1990-х гг., увасабленні палатна, арнаменту і слова, аўтэнтычным фальклору і прафесійнай этыцы фалькларыстаў, песенным фальклору беларусаў Сібіры і Далёкага Усходу.

Апошні раздзел звязаны з ушанаваннем вядомых фалькларыстаў-даследчыкаў Арсена Ліса і Ліі Салавей у сувязі з іх 80-гадовымі юбіляямі.

Упэўнены, што кожны чытач знойдзе ў кнізе нешта цікавае для сябе, бо тут сабраны нямала скарбаў нашага народа, увасабленая яго памяць і традыцыя, адкуль мы маем нашыя агульныя карані, якія яднаюць нас, складаюць адзінства беларусаў.

Ігар
КАНДРАТОВІЧ,
г. Мёры

Людзі і птушкі

(Заканчэнне. Пачатак у № 16)

Ластаўка

Чамусьці запомнілася, як некалі, даўным-даўно, бабуля На-ста звярталася да малодшых сваіх дачушак:

– А мая ж ты ластаўка. Ці ж трэба так перажываць з-за таго, што ты пасадзіла кляксу на чыстым лісце? Перапішы нанова. Толькі ніколі не спяшайся. Спех – як грэх, ён да добра не даводзіць.

Урэшце баба Насця і да жанчын-суседак, якіх паважала і любіла, звярталася не інакш, як са словамі «ластаўка». Мусіць, яны ў яе свядомасці атаясамліваліся з птушкай, якая заўсёды селіцца паблізу чалавечага жылта над аканіцамі, пад вільчыкам хлявоў з саламянымі дахамі.

Сапраўды ластаўка – шчабятлівая і прыгожая птушачка з хвастом, які нагадвае нечым двухрогі відэлец – ніколі не цураецца сялянскай сядзібы. Не дзіўна таму, што, аказваецца, ёсць два віды ластавак – гарадская і вясковая. Вясковая, вядома, прыгажэйшая. Ды і шчабятуння яна адмысловая.

Многія з нас прывыклі бачыць на правадах напрыканцы лета падобныя на нотныя знакі ластавак. Яны збіраюцца ў даволі шматлікія групы і аб нечым паміж сабою перамаўляюцца – шчабечуць і шчабечуць. Але гэта ўжо не тое радаснае і бесклапотнае шчабятанне, якое было перад тым, як птушкі збіраліся ляпіць свае гнёзды пад вільчыкамі гаспадарчых пабудоваў у вёсцы...

Нялёгка шлях чакае гэтых вясёлых вястунняў з белымі фартушкамі на грудках у далёкія цёплыя краіны. Але яны, як і буслы, і стрыжы, калі надоўга ўсталоецца на нашай зямлі цяпло, абавязкова вяртаюцца назад у родныя мясціны. І зноў ладзяць свае гнёзды, клапатліва збіраюць мяккія пёркі, каб вышчеліць дно гняздзечка і вывесці дзетак. Затое колькі шкоднікаў – мух, мошак – звядуць маленькія працаўніцы, пакуль будзе доўжыцца ў нашых мясцінах лета.

– Расці дужанькай, мая ластавачка, – некалі гаварыла бабуля.

– Прылятай зноў, мая ластавачка, – прамаўляю я сёння – сівы чалавек, радуючыся, калі бачу, як над маёй галавой кружыцца шустрая чародка гэтых незвычайных стварэнняў...

Жаваранак

Маленькая шэрая птушачка з чубком на галаве. У нашых мясцінах людзі адрозніваюць жаваранкаў палявых і лясных. І, мусіць жа, здавён прывыклі паважаць і любіць гэтую непрыкметную птаху, нястомнага спевака, калі зрабілі за правіла святкаваць прыход вясны з жаваранкам.

Жанчыны рабілі расчыну, у дзяжы рыхтавалі цеста. Потым на радасць сям'і ляпілі маленькіх птушчак. Саджалі на гарачы пачыны под тых «рагалікаў». А пасля, як добра прыпякала сонца, пачынала зелянець мурава, падымалі на далонях і спявалі-прасілі:

*Жавараначкі, прыляціце!
Цёплае сонейка прынясіце...*

Так ці не, але неўзабаве ў блакіт неба, нібы па нябачнай нітачцы, узнімалася нябесная птаха. Жаваранак трапятая крыльцамі і, як звачок, агалошваў наваколле радасным спевам. Калі людзі слухалі немудрагелістую мелодыю яго песень, то міжволі радаваліся сонцу, цяплу, прыходу вясны.

Яшчэ колькі гадоў таму ў Гомелі, у мікрараёне «Любенскі» каля гандлёвага цэнтра зімой можна было ўбачыць некалькі гэтых птушак. Мусіць, яны адважыліся зімаваць. І ў марозныя дні грэліся на жалезных кругах люкаў, дзе праходзіла ацяпляльная траса.

М. Даніленка

Шкада, але ў апошні час прыкметна паменела і гэтых слаўных птушчак. Гербіцыды, што распыляе чалавек над пасевамі, згубна дзейнічаюць не толькі на зайцоў, але і на кнігавак, жаваранкаў, папаўзняў, соў. Таму ўсё радзей і радзей мы сёння можам заўважыць у сельскай мясцовасці дзе-небудзь у полі, як пырхае пругкімі крыльцамі і ўздываецца ўвыс маленькая птушачка і агалошвае наваколле радасным, быццам сотні срэбраных звачокаў, спевам...

*Міхась ДАНИЛЕНКА,
сябра Саюза беларускіх
пісьменнікаў, в. Багатая Града
Лоеўскага раёна*

(Паводле альманаха
«Палац», № 2)

Павер'і, прыкметы і прымхі беларусаў

Уздоўж

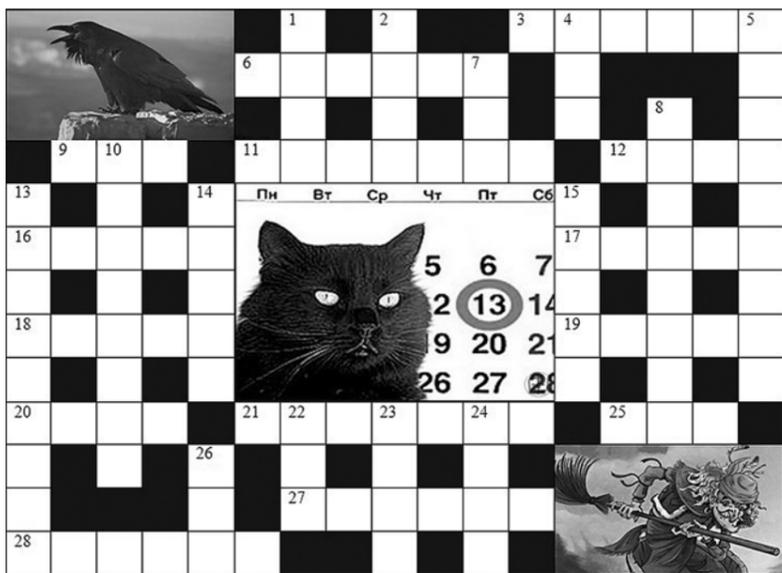
1. Дарожны дух, грозны, але не злы; яго згадвалі ў праклёнах («... цябе вазьмі!») і абгаворах. 6. Назва апошніх каласоў, пакінутых на полі, каб забяспечыць ураджай наступнага года; ... абкурвалі дзіця ад пярэпалаху, адвар з яе давалі піць хворай карове. 9. Рака на Гомельскім Палессі, левы прыток Прыпяці. 11. Адзін з асноўных атрыбутаў беларускага вясялля; у хаце маладой ён меў форму круга – Сонца, а ў хаце маладога – нагадваў форму Месяца. 12. Калі куры ... садзяцца на седала, будзе добрае надвор'е, а калі позна – будзе дождж (прыкм.). 16. Прысвятак, які лічыўся ў беларусаў «каровіным святам», а ў некаторых мясцінах ... спраўлялі як

конскае свята; каб павялічыць надой малака, жанчыны ў гэты дзень пілі піва з дайніц. 17. Расказанне вучнем урока. 18. Незамужняя дачка пана. 19. Царкоўнае песнапенне ў пахвалу святога. 20. Ліхі дух, нячысцік; у беларусаў лічылася, што ... можа набыць выгляд чорнага ката, ратуючыся ад Перуна. 21. Нябеснае цела. 25. Збудаванне ў сялянскай хаце; у час заручынаў дзяўчына сядзела на ... і злазіла з яе толькі тады, калі дала згоду на шлюб. 27. Бог восені, які спрыяе росту і выспяванню збажыны, гародніны; лічылі, што ... ціха ходзіць па палях і агародах, аглядаючы, ці добра прыбраны ўраджай на нівах. 28. Прылада, якой кляюць

Упоперак

1. Калі ў верасні ў дождж ... часта вужкае – да добрага надвор'я (прыкм.). 2. ... Яга, або Ягіня. У беларускай міфалогіі – дэманічны вобраз, у казках часта займае варажую пазіцыю да людзей і галоўнага героя. 4. ... шуміць без ветру – да няўстойлівага надвор'я (прыкм.). 5. Брусок, які набіваецца на капылы ў снях. 7. ...! Вокліч з пераможнай інтанацыяй. 8. Лічылася, што ... вароны – прадвесце бяды, пажару. 10. Багіня смерці; беларусы верылі, што ... забірае душы паміраючых і перадае іх сваёй вялікай сяброўцы – Бабе Язе. 13. Тое, што і Дамавік, Хатнік, Гаспадар; у беларускай міфалогіі – дух хаты, які часам мог паўстаць у выглядзе чорнага калматага сабакі. 14. Прышоў ... – пайшло лета ад нас (прыкм.). 15. «... і апаবাদанні беларусаў з Слуцкага павета». Зборнік беларускага этнографічнага і фалькларыста, ураджэнца вёскі Бялевічы Аляксандра Сержпудоўскага. 22. Паўзун; некалі ... лічылі ахоўнікам гаспадаркі, і стаўленне беларусаў да ... было такое ж, як і да бусла. 23. Персонаж беларускай міфалогіі, багіня лета; беларусы ўяўлялі яе прывабнай жанчынай з упрыгожанай спелым калосам галавой ды з пладамі ў руках. 24. Драпежная птушка; мышалоў. 26. Існавала павер'е, што вянок, сплечены з каласоў на Успенне, прыносіць поспех, ахоўвае ... ад нячыстай сілы.

Склад
Лявон ЦЕЛІШ

Пра былое

На добры ўспамін
Георгію Андрэевічу Ткачэвічу

Карчма стаяла пры дарозе,
І ўлетку, калі дождж ідзе,
Сядзеў карчмар там
на парозе,
Чакаў, што нехта забрыдзе.

Карчмар любіў пажартаваць
І штосьці весела сказаць,
Напрыклад:
«Вось за гэты бублік
Кладзі мне на талерку рублік».

Ўсіх запрашаў
на кварту піва
Ці на халодненькі квасок,
А пасля піва коса, крыва
Мужы спяшалі да жанок.

А калі хочаш выпіць чарку
Ды прыкусіць
цудоўнай шкваркай,
Ды на патэльні каўбасу,
Яку засмажу й прынясу,

А ўвечары сюды дзяўчаты
І хлопцы пагуляць збіраліся.
Скакалі, пелі і ў куточку
Ад усіх употай цалаваліся.

Ды з маласольным агурком –
Не абысціся тут рублём».
І весялосці ўсім хапала,
Хоць праца днямі марнавала,

Шквырчэлі
на патэльні шкваркі,
Каўбаска ў носе казытала,
І выпіць «нечага» паўчаркі –
Яно б «зусім не памяшала».

Але што ж зробіш, час такі –
Дык весяліся ж, мужыкі.
І дзміце ціхенька ў вусы,
Народ мой любы, беларусы.
Лілія КРУМКАЧ

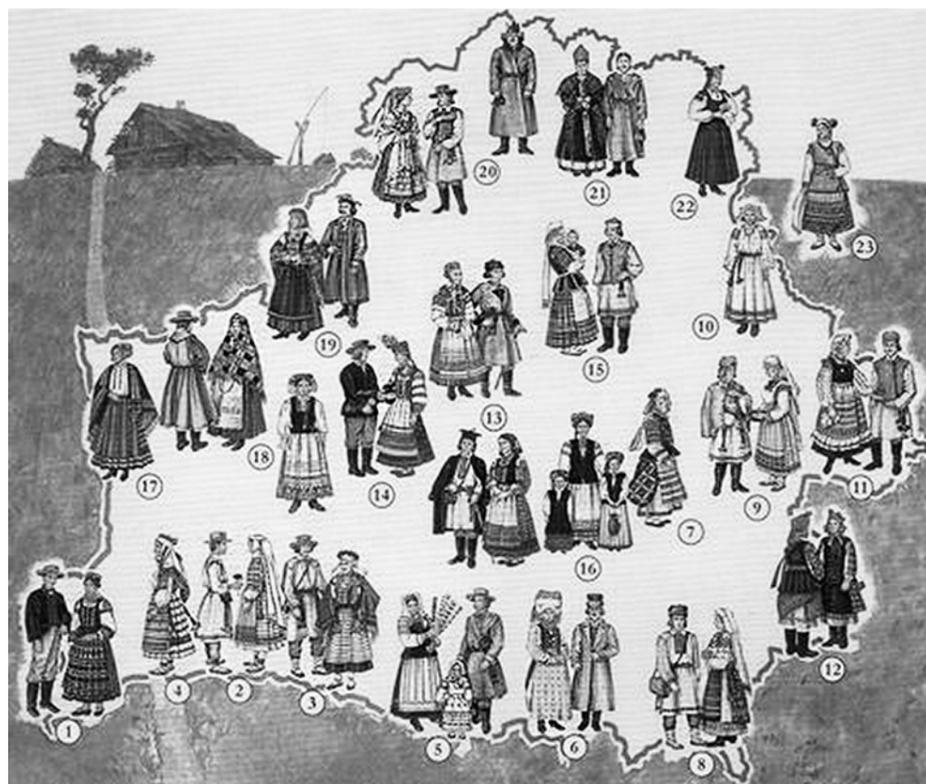
Удвары карчмы

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНЫЯ СТРОІ – традыцыйныя комплексы беларускага народнага адзення, характэрныя для пэўнай мясцовасці. Адрозніваюцца асаблівасцямі крою, кампазіцыйна-пластычным вырашэннем, фактурай і каларытам тканіны, характарам аздаблення (тэхнікай выканання арнаменту, яго матывамі), а таксама спосабам нашэння асобных частак касцюма (здымных упрыгожанняў, галаўных убораў, абутку і г.д.).

Развіццё народных строяў адбывалася ў цеснай сувязі з характарам эстэтычных ідэалаў, утылітарных і мастацкіх запатрабаванняў людзей. Іх фарманне залежала ад узроўню сацыяльна-эканамічнага развіцця пэўнай мясцовасці, прыродна-кліматых умоваў, роду традыцыйных заняткаў і гаспадарчай дзейнасці, рэлігійнай прыналежнасці, узаема сувязі з культурай суседніх народаў і г.д. Найбольш выразна выяўляюцца ў жаночым абрадавым і святочным касцюме XIX – 1-й пал. XX ст. і ўвасабляюць стыльвыя прынцыпы народнай творчасці ўсіх гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі.

Заходняе Палессе – адзін з найбагацейшых на архаічныя мастацкія з'явы рэгіён. Да нашых дзён тут захаваліся старадаўнія віды народнага адзення, галаўных убораў, мастацкіх тканінаў, што не сустракаюцца ў інш. месцах дзяржавы, напр., жаночае паясное

адзенне бурка (маларыцкі строй) і складаныя геаметрычныя кампазіцыі чырвона-чорнага арнаменту (кобрына-строй). Яшчэ ў 1930 – 1950-я г.г. старыя жанчыны Маларытчыны ўбіраліся ў хусты (варыянт наміткі), аздабленыя на адным канцы адной ці трыма пальметамі, а сваці ў час вясялля надзявалі спецыяльныя галаўны ўбор у выглядзе кароны з двума пукімі страката расфарбаванага пер'я – «рожкі». Характэрныя рысы народнага адзення гэтага рэгіёна яскрава праяўляюцца таксама ў мотальскім, дамачаўскім, пінска-івацэвіцкім строях.

Народнае адзенне **Усходняга Палесся** вылучаецца багаццем сродкаў і прыёмаў мастацкага аздаблення святочнага касцюма. У арнаментыцы значнае месца займаў раслінны паліхромны арнамент, сярод прыёмаў аздаблення – аплікацыя (нашыўкі тасьмы-ўюнка, металічных гузікаў). У жаночым адзенні (кашуля з каўняром «брыжы» і гарэст) захаваліся рысы заходнеўрапейскага сярэднявечнага касцюма (калінкавіцкі строй). Арыгінальную самавітасць касцюму Тураўшчыны (давід-гарадоцка-тураўскі строй) надавалі агромністыя галаўныя ўборы галовачка, падушачка. Вылучаюцца таксама брагінскі строй і турава-мазырскі строй.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)